

- b) Conjugate any *five* of the following : 5 × 1 = 5
 নিম্নলিখিত যে কোন পাঁচটির ধাতুরূপ লিখুন :
 i) স্বप् in लोट् 2nd person singular
 ii) दीव् in लट् 2nd person plural
 iii) कृ in लृट् 1st person dual
 iv) वृ in लङ् 2nd person singular
 v) हन् in लट् 3rd person plural
 vi) स्था in लट् 1st person plural
 vii) लभ् in लट् 3rd person singular
 viii) शास् in लङ् 1st person dual.

Unit - III

[Marks : 40]

3. a) Bring out the dramatic significance of the 5th act of Svapnavāsavadattam. 12
 স্বপ্নবাসবদত্তম্ নাটকের পঞ্চমাক্ষের নাটকীয় তাৎপর্য বিশ্লেষণ করুন।

OR / অথবা

Compare the characters of Padmāvatī and Vāsavadattā.

পদ্মাবতী ও বাসবদত্তার চরিত্রের তুলনামূলক আলোচনা করুন।

OR / অথবা

Assess the role of Vidūṣaka as a friend of Udayana.

উদয়নের মিত্ররূপে বিদূষকের ভূমিকার মূল্যায়ন করুন।

- b) Translate into Bengali or English any *one* of the following : 6

নিম্নলিখিত যে কোন একটি বাংলা অথবা ইংরাজীতে অনুবাদ করুন :

ऋज्वायतां च विरलां च नतोनतां च

सप्तर्षिवंशकुटिलां च निवर्तनेषु।

निर्मुच्यमानभुजगोदरनिर्मलस्य

सीमामिवाम्बरतलस्य विभज्यमानाम्।।

OR / অথবা

खगा वासोपेताः सलिलमवगाढो मुनिजनः

प्रदीप्तोऽग्निर्भाति प्रविचरति धूमो मुनिवनम्।

परिभ्रष्टो दূराद् रविरपि च संक्षिप्तकिरणो

रथं व्यावर्त्यासौ प्रविशति शनैरसाशिखरम्।।

OR / অথবা

Write short notes on any *two* of the following :

2 × 3 = 6

নিম্নলিখিত যে কোন দুটির উপর সংক্ষিপ্ত টীকা লিখুন :

- i) राजगृहम् ii) घोषवती iii) रुमण्वान् iv) लावाणकग्रामः।

- c) Explain any *one* of the following verses : 7
 নিম্নলিখিত যে কোন একটি শ্লোকের ব্যাখ্যা করুন :
 i) पूर्वं त्वयाप्यभिमतं गतमेवमासीच्छ्लाघ्यं गमिष्यसि पुनर्विजयेन भर्तुः।
 कालक्रमेण जगतः परिवर्तमाना चक्रारपङ्क्तिरिव गच्छति भाग्यपङ्क्तिः॥
 ii) गुणानां वा विशालानां सत्काराणां च नित्यशः।
 कर्तारः सुलभाः लोके विज्ञातारस्तु दुर्लभाः॥
4. a) What was Śukanāsa's advice to Candrapīḍa ? Why did he do so ? 10
 শুকনাস চন্দ্রাপীড়কে কি উপদেশ দিয়েছিলেন ? তিনি কেন উপদেশ দিয়েছিলেন ?

OR / অথবা

'कादम्बरीरसज्ञानामाहारोऽपि न रोचते' — Justify this statement with reference to your prescribed text.

'कादम्बरीरसज्ञानामाहारोऽपि न रोचते' — এই উক্তির যথার্থতা পঠিতাংশ অবলম্বনে প্রতিপাদন করুন।

- b) Translate into Bengali or English any *one* of the following passages : 5
 নিম্নলিখিত যে কোন একটি অনুচ্ছেদ বাংলা অথবা ইংরাজীতে অনুবাদ করুন :
 i) मनसा देवताध्यारोपण प्रतारणासद्भूत-सम्भावनोपहताश्चान्तः प्रविष्टापर-भुज-
 द्वयमिवात्मबाहुयुगलं सम्भावयन्ति। त्वगन्तरित-तृतीयलोचनं स्वललाटमाशङ्कन्ते।
 ii) विदितवेदितव्यस्य अधीतसर्वशास्त्रस्य ते नाल्पमप्युपदेष्टव्यमस्ति। केवलञ्च निसर्गत एव
 अभानुभेद्यमरत्नालोकच्छेद्यमप्रदीपप्रभापनेयमतिगहनं यौवन प्रभवम्।

Unit - IV

[Marks : 15]

5. a) Account for the case-endings in any *six* of the following underlined words : 6 × 1 = 6

নিম্নরেখ যে কোন ছয়টি পদের কারক-বিভক্তি নির্ণয় করুন :

i) <u>प्रासादात्</u> प्रेक्षते राजा।	vi) <u>मनसा</u> हरिं भजति।
ii) <u>कटे</u> आस्ते शिशुः	vii) युधिष्ठिरः श्रेष्ठतमः <u>कुरुणाम्</u> ।
iii) <u>केशेषु</u> चमरीं हन्ति।	viii) <u>मासम्</u> अधीतं व्याकरणम्।
iv) <u>अग्नये</u> स्वाहा।	ix) गोपो गां दुग्धं दोग्धी।
v) <u>जलं</u> पिपासुः।	x) रुदति पुत्रे माता जगाम।

- b) Illustrate the uses of any *two* of the following : 2 × 2 = 4

নিম্নলিখিত যে কোন দুটি প্রয়োগের উদাহরণ দিন :

i) अधिकरणे पञ्चमी।	ii) कर्मणि चतुर्थी।
iii) अङ्गविकारे तृतीया।	iv) तुमर्थाच्चभाववचनात्।

- c) Join in Sandhi (any two) : 2 × 1 = 2
 যে কোন দুটির সন্ধি করুন :
 i) বি + ঐদ: ii) বিধু: + রাজতে iii) শক + অন্ধু: iv) উপ + এধতে।
- d) Disjoin the Sandhis (any three) : 3 × 1 = 3
 যে কোন তিনটির সন্ধিবিচ্ছেদ করুন :
 i) হরীরম্য: ii) ইত্যাदि iii) সপ্তর্ষি: iv) পতস্তরু: v) সীমন্ত: vi) পতञ्जलि:।

Unit - V

[Marks : 25]

6. Translate the following passage into Sanskrit : 10

নিম্নলিখিত অনুচ্ছেদটি সংস্কৃতে অনুবাদ করুন :

Iswar Chandra Vidyasagar was born in a poor Brahmin family in the village of Birsingha. But he was meritorious and painstaking from his very boyhood. His father brought him to Calcutta to give him education. In a short time he completed his education with great success.

ঈশ্বরচন্দ্র বিদ্যাসাগর বীরসিংহ গ্রামে এক দরিদ্র ব্রাহ্মণ পরিবারে জন্মগ্রহণ করেন। কিন্তু বাল্যকাল থেকেই তিনি ছিলেন মেধাবী ও কষ্ট-সহিষ্ণু। তাঁর পিতা শিক্ষাদানের জন্য তাঁকে কলিকাতায় নিয়ে আসেন। অল্প সময়ের মধ্যেই তিনি সাফল্যের সঙ্গে শিক্ষা সমাপ্ত করেন।

OR/ অথবা

In ancient time, there was in the country of Kalinga a city, Sobhabati by name. The city was ruled by Pradyumna, who was known for his great powers and strength. There in a certain part he set up a village called *Yajñasthala*, inhabited by many Brahmins. There lived Brahmins well versed in the Veda.

পুরাকালে কলিঙ্গ দেশে শোভাবতী নামে এক নগরী ছিল। ঐশ্বর্য ও বীর্যশালী প্রদ্যুম্ন নামে কোনো এক রাজা সেই নগরী শাসন করতেন। সেখানে কোন এক জায়গায় তিনি 'যজ্ঞস্থল' নামে ব্রাহ্মণ অধ্যুষিত কোন এক গ্রাম প্রতিষ্ঠা করেন। সেখানে বেদজ্ঞ ব্রাহ্মণেরা বাস করতেন।

7. Read the following passage and answer the questions given below in Sanskrit :

নিম্নলিখিত অনুচ্ছেদটি পড়ে প্রদত্ত প্রশ্নগুলির সংস্কৃতে উত্তর দিন :

अस्ति श्रीपर्वतमध्ये ब्रह्मपुरारब्धं नगरम्। तत्र शैलशिखरे घण्टाकर्णा नाम राक्षसः प्रतिवसति इति जनप्रवादः। एकदा घण्टामादाय पलायमानः कश्चित् चौरः व्याघ्रेण व्यापादितः। तत्पाणिपतिता घण्टा वानरैः प्राप्ता। ते वानरास्तां घण्टामनुक्षणं वादयन्ति। ततो नगरजनैः मनुष्यः खादितः दृष्टः, प्रतिक्षणं घण्टारवञ्च श्रूयते। अनन्तरं “घण्टाकर्णः क्रुपितो मनुष्यान् खादति घण्टाञ्च वादयति” इत्युक्त्वा जनाः सर्वे नगरात् पलायिताः।

- i) कस्मिन् पर्वते किं नगरमासीत् ? 2
- ii) कः आसीत् जनप्रवादः ? 2
- iii) चौरस्य किमभवत् ? 3
- iv) वानराः किमकुर्वन् ? 3
- v) नगरजनाः किमकुर्वन् ? 5